

فرزند داشتن همچنان ارزش است: نتایج تحقیقات تمایلات باروری سه نسل از زنان نشان داد

شفقنا ۹۳/۳/۲۱- با وجود همه نگرانی هایی که طی سال های اخیر در مورد تمایل اندک نسل جوان به فرزندآوری مطرح شده است، نتایج یک تحقیق میدانی نشان می دهد فرزندآوری همچنان برای نسل جوان و نسل های پیش از آن دارای ارزش است. بر اساس این پژوهش میدانی، نسل جوان اگرچه فرزندآوری را در بسیاری مواقع باعث افزایش بار مالی و فشار روحی و روانی بر والدین می داند اما همچنان به ارزش عاطفی فرزند و فرزندآوری اذعان و تمایل به داشتن فرزند دارد. با این وجود مقایسه سه گروه از زنان نشان می دهد، آنچه طی بررسی سه نسل زنان، روند کاهشی داشته است، ارزش اقتصادی فرزندآوری است: از همین رو این بررسی نشان می دهد بیشتر خانواده ها در شرایط فعلی تمایل به داشتن دو فرزند و نه بیشتر دارند.

دکتر حجه بی بی رازقی نصرآباد، عضو هیات علمی موسسه مطالعات و پژوهش های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه در طرح پژوهشی با عنوان «بررسی رفتارهای ازدواج و باروری با تاکید بر استان سمنان» که در پاییز سال ۱۳۹۱ با حمایت مالی موسسه مطالعات و پژوهش های جمعیتی آسیا اقیانوسیه انجام شده و بخشی از نتایج آن در هفتمین همایش ملی انجمن جمعیت شناسی ایران در روز های ۳۱ اردیبهشت و اول خرداد ۹۳ در دانشگاه تهران ارائه شد به تاثیر شرایط متفاوت زندگی نسل های مختلف زنان روی نگرش به فرزندآوری پرداخته است. داده های این بررسی که حاصل یک مطالعه پیمایشی- مقطعی است و با استفاده از پرسشنامه روی ۴۰۵ زن ازدواج کرده ساکن استان سمنان گردآوری شده، نشان می دهد اگرچه چیزی حدود ۲۴ درصد زنان نسل جوان فرزندان را باعث فشار مالی و بیش از ۵۳ درصد باعث فشار روانی بر خانواده می دانند اما در مقابل ۵۶ درصد همین نسل جوان فرزندان را باعث پیوستگی و تداوم خانواده و تقویت پیوند زن و شوهر می دانند. با این وجود ۸۹/۹ درصد از نسل جوان در این نمونه معتقد بودند فرزندان والدین را از انجام کارهایی که دوست دارند من جمله شغل و تحصیل و سایر علایق بازمی دارند. در این تحقیق، تغییر ارزش ها و تمایلات باروری در پرتو تغییرات جامعه ایران در چند دهه اخیر در بین زنان نسل های متفاوت بررسی شده است. زنان زیر ۳۰ سال به عنوان نسل جوان، زنان ۳۰-۴۰ سال به عنوان میانسال جوان و زنان ۴۰-۵۰ سال به عنوان میانسال ارشد در نظر گرفته شد. نویسنده در این تحقیق معتقد است مطالعه تغییر ارزش ها، نگرش های مربوط به فرزندآوری، از آن رو مهم است که روند تغییرات باروری بستگی به چگونگی و نوع تغییر این فرآیند دارد. بر اساس یافته های این تحقیق، علاوه بر تفاوت های نسلی در مشخصه هایی نظیر سطح تحصیلات و وضعیت شغلی در رفتارها و تمایلات باروری سه نسل نیز تفاوت وجود دارد. درصد بالای ازدواج خویشاوندی، ارزش بالای فرزندآوری به جهت منافع اقتصادی و حمایتی از ویژگی های نسل میانسال ارشد است. در مقابل تاخیر در ازدواج، کاهش ازدواج خویشاوندی، تاخیر در تولد اول و نگرش منفی به ارزش اقتصادی فرزندان از ویژگی های نسل جوان است.

دو فرزند بعد ایده آل خانواده ها

براساس نتایج این تحقیق در کنار تفاوت های بین نسلی وجوه اشتراکی نیز در زمینه تعداد ایده آل فرزندان وجود دارد. در هر سه نسل دو فرزند به عنوان بعد ایده آل مطرح شد و یک همگرایی در جهت کاهش بعد مطلوب فرزندآوری به دو فرزند وجود دارد. همچنین ارزش رتبه های بالا (فرزند سوم و به ویژه فرزند چهارم) در هر سه نسل، کاهش شدیدی یافته است. در این تحقیق بررسی متغیر ارزش فرزند در قالب ۱۰ گویه که به پاسخگویان ارائه شده، مورد سنجش قرار گرفته است. این گویه ها درون پنج مقوله قرار گرفته است. مقوله منافع اقتصادی، پیوستگی و تداوم خانواده و تقویت روابط بین فرزندان به ارزش های مثبت فرزندآوری و مقوله هزینه اقتصادی، هزینه عاطفی و هزینه فرصت از دست رفته، بیشتر به هزینه های فرزندان توجه دارند.

نسل جوان که متولدین سال های ۱۳۶۰ به بعد هستند تحصیلات دانشگاهی دارند، در بازار کار حضور دارند، به شبکه های اطلاعاتی متنوعی دسترسی دارند و در معرض ایده ها و اشکال جدید خانواده قرار دارند، کمتر به ارزش اقتصادی، حمایتی، پیوستگی و تداوم خانواده می اندیشند، برعکس توجه زیادی به هزینه های فرزندان دارند. همچنین فرزند زیاد را مانع دستیابی

زنان به فرصت های اجتماعی بیشتر تلقی می کنند. در مقابل به ارزش عاطفی و فواید روانی فرزندان توجه دارند و فرزندان را منشا عشق و محبت و سرور درون زندگی می دانند.

نسل میانسال ارشد متولدین دهه ۴۰ هستند. این افراد در شرایطی فرآیند اجتماعی شدن خود را طی کرده اند که تحت تاثیر برنامه اصلاحات ارضی، فرزندان به مثابه کالای تولیدی و اقتصادی اهمیت داشت. نسل میانسال ارشد زمانی که به مرحله فرزندآوری و ازدواج رسیدند، تاکید زیادی بر ارزش های خانوادگی و فرزندآوری با تکیه بر باورهای دینی و مذهبی می شد. فرزندآوری برای این نسل به دلیل ارزش اقتصادی، حمایتی و پیوستگی خانواده اهمیت دارد. این نسل باروری بالاتری نسبت به نسل های بعدی دارد و در فاصله زمانی کمتری فرزندآوری خود را آغاز می کند.

هر سه نسل به هزینه های مالی که فرزندان برای خانواده به وجود می آورند اذعان داشتند. به نظر می رسد، هر سه نسل درک نسبتا یکسانی از هزینه های فرزندان داشتند. به باور نویسندگان مقاله عنصر تجربه زندگی در این زمینه اهمیت دارد. تجربه، به نسل جوان و نسل های قدیمی تر نشان داده تربیت فرزندان نیاز به صرف هزینه های مادی فراوان دارد.

ارزش اقتصادی فرزندآوری رو به کاهش است

در این تحقیق میانگین شاخص ارزش فرزند برای هر نسل برآورد شده است. این شاخص در دامنه ۱۰ تا ۴۰ نوسان دارد. نمرات ۱۹-۱۰ به عنوان ارزش کم، ۲۹-۲۰ به عنوان ارزش متوسط و ۴۰-۳۰ در حد قوی در نظر گرفته شده است. بررسی تغییرات ارزش فرزند طی سه نسل زنان در استان سمنان نشان می دهد که میانگین شاخص نسل میانسال ارشد ۳۰/۴۸ است و ارزش زیاد به فرزندان می دهند و داشتن فرزند را به جهت حمایت در سنین پیری، تداوم خانواده و پایداری ازدواج ترجیح می دهند. در میان نسل میانسال جوان میانگین شاخص ۲۵/۴۹ است و به عبارتی می توان گفت در این نسل، ارزش فرزندان در حد متوسط است. نمره شاخص نسل جوان ۲۰/۴۴ است که بیانگر این است که فرزندان برای این نسل نیز ارزش متوسطی دارند. این موضوع نکته مهمی است چرا که اگر چه ارزش فرزند در بین نسل ها روند کاهشی را نشان می دهد، با این حال فرزندان در هر سه نسل دارای ارزش هستند و اهمیت زیادی دارند. هیچ کدام از نسل ها ارزش کم به فرزندآوری نداده و این یافته حاکی از این است که خانواده و فرزندآوری همچنان در بین پاسخگویان ارزشمند است.

رازقی نصرآباد محقق این پیمایش در مورد نتایج این تحقیق به «اعتماد» می گوید: در مجموع نتایج مطالعه گویای این است که ملازم با تغییرات اجتماعی، تغییرات محسوسی در زمینه تمایلات فرزندآوری در سه نسل پدید آمده است. با این حال باید توجه داشت که نسل جوان نیز که بیش از هر نسل دیگر ارزش ها و رفتارهای مدرن فرزندآوری را تولید می کند، اهمیت زیادی به فرزندآوری و تشکیل خانواده می دهد و چون به ارزش عاطفی فرزندان اهمیت می دهد بنابراین فرزندآوری یکی از اهداف نسل جوان است.